

Werkgroepen

0001, 0031 Carabidae

Nieuws van de Loopkeverwerkgroep

Stichting

In het voorjaar van dit jaar werd de loopkeverwerkgroep omgevormd tot een stichting, namelijk de Stichting Faunistisch Onderzoek Carabidae (kortweg de Loopkeverstichting). Het onderbrengen van het bestand en werkzaamheden in een stichting heeft een aantal voordelen van praktische aard, vooral waar het zaken betreft die een rechtspersoon vragen, zoals het beheren van subsidiegelden en het uitvoeren van externe opdrachten. Puur faunistische zaken zullen nog steeds, merendeels in samenwerking met EIS worden uitgevoerd, zoals de publikatie van de nieuwe loopkeveratlas. Eén van de zwaartepunten in de doelstellingen van de stichting is echter het verbeteren en uitbouwen van het bestand met gegevens uit vangpotten (inmiddels meer dan 2000 jaar-vangsten en meer dan 1200 korte bemonsteringen) en het ontwikkelen van methoden om dit bestand bruikbaar te maken voor oecologisch onderzoek, al dan niet ter ondersteuning van faunistisch of op natuurbehoud gericht onderzoek. Hiervoor is een apart bestand opgebouwd dat toegesneden is op de werkzaamheden die in de toekomst bij de Loopkeverstichting verwacht worden. Dit betreft ondermeer het verfijnen van de oecologische classificatie en het gebruik van deze classificatie als 'Referentiekader' bij het waarderen van (natuur)terreinen op grond van de vastgestelde loopkeverfauna.

Projecten

De stichting heeft onder coördinatie van de Vlinderstichting in 1996 aan twee projecten bijgedragen. Het eerste project 'Flora en Fauna 2030' dat in opdracht van het RIVM werd uitgevoerd, betrof een schatting van de effecten op de loopkeverfauna van stoffen in het milieu zoals vermeting en verzuring, en de effecten van verdroging en eventuele klimaatsveranderingen ten gevolge van 'global warming'. Dit project werd in het voorjaar uitgevoerd door H.J.E. Vermeulen. Het tweede project bestond uit het meewerken aan een nieuwe versie van 'Het Jaarboek voor de Natuur'. De thema's voor dit jaarboek werden vastgesteld door het IKC (Informatie en Kenniscentrum). Het IKC gebruikt de gegevens voor de 'Natuurverkenningen' die in mei 1997 zullen verschijnen. Het Jaarboek wordt uitgegeven door de 'Vereniging Natuurmonumenten' in samenwerking met de 'Vereniging Onderzoek Flora en Fauna' (de verenigde PGO's: Particuliere Gegevensbeherende Organisaties) en verschijnt waarschijnlijk in september 1997.

Atlas

In de periode 1991-1995 heeft het accent gelegen op het schrijven van de nieuwe loopkeveratlas. Met de steun van velen, met name van een hard werkende redactiecommissie bestaande uit Kees Alders, Theo van Dijk en Jaap Haeck, kon het meer dan 600 pagina's en ruim 1500 figuren tellende manuscript eind 1995 ter publikatie bij EIS worden aangeboden. Erik van Nieukerken gaat de eindredactie voeren en naar verwachting zal de 'atlas' in de loop van 1997 door het Nationaal Natuurhistorisch Museum, in samenwerking met EIS en de KNNV worden uitgegeven, vooropgesteld dat de financiering van dit omvangrijke en kostbare project rond komt. Er wordt aan gedacht om het boek vergezeld te laten gaan van een CD-ROM met tabellen en databases met eigenschappen van soorten (een soort oecologisch basisregister). We hopen van harte dat het mogelijk zal zijn om het boek voor een betaalbare prijs op de markt te brengen.

Oproep

In verband met studies over de veranderingen in de samenstelling van de loopkeverfauna in de tijd, is het van het grootste belang om ook over recente verspreidingsgegevens te beschikken. Het opnemen van gegevens in het bestand is tegen het einde van de tachtiger jaren gestopt. Slechts incidenteel zijn recente gegevens (vooral uit onderzoek met vangpotten) aan het bestand toegevoegd. Het is van groot belang dat er ook van de periode 1990-2000 vindplaatsgegevens worden verzameld. Daarom willen we aan alle loopkeververzamelaars vragen om hun vangsten te noteren en naar ondergetekende te sturen. Het moet benadrukt worden dat de gegevens van alle soorten belangrijk zijn, ook van de meest triviale soorten. Elke nieuwe vindplaats kan een waardevolle stip op de kaart betekenen. We hopen (en verwachten eigenlijk ook wel) dat de nieuwe loopkeveratlas, die hopelijk binnen niet al te lange tijd zal verschijnen, het enthousiasme voor het leveren van nieuwe gegevens zal aanwakkeren, maar we hopen tevens dat u hierop niet zult wachten, want het grootste deel van het laatste decennium van deze eeuw is immers al voorbij. De gegevens zijn het meest bruikbaar als ze vergezeld gaan van een kaartje met daarop aangegeven de vindplaatsen, of de coördinaten van de vindplaatsen (Uurhok, Amersfoort, UTM, mag allemaal). Aanlevering als dBASE- of ORDE-bestand is helemaal prachtig. Bij voorbaat dank voor uw medewerking!

Hans Turin

0005 Arachnida

Sedert het instellen van de werkgroep Arachnida werden heel wat gegevens ingestuurd en ingevoerd. De medewerkers van de werkgroep hebben nu afgesproken de in de databank opgenomen gegevens te gaan completeren met nieuwe en nog niet ingevoerde collectiegegevens van één familie, de Theridiidae of Kogelspinnen. Dit is een middelgrote familie met ongeveer 50 soorten. Er zitten, zoals meestal, een aantal erg algemene, euryoëke soorten bij, maar ook zeldzame, stenoeke of in ieder geval weinig gevonden soorten. Een aantrekkelijke groep in taxonomisch opzicht, omdat er stellig nog wel wat nieuws tevoorschijn kan komen. Wanneer de bestanden zijn gecompleteerd zal een voorlopige atlas kunnen worden gemaakt. Aan de hand daarvan kunnen wij dan zien in welke gebieden lacunes zitten in de kennis van de verspreiding, omdat er weinig of niet verzameld is. Zo wordt 1997 het jaar van de kogelspinnen.

P. J. van Helsdingen

0046 Orthoptera

Sprinkhanenatlas

Het ziet er naar uit dat het project 'De sprinkhanen en krekels van Nederland' nu toch echt afgerond gaat worden met de publikatie van de sprinkhanenatlas, als eerste boek in de nieuwe serie Nederlandse Fauna. Alle teksten zijn redactioneel bewerkt en de layout is nu (januari 1997) ook grotendeels rond. De auteurs bekijken momenteel de drukproeven en als de laatste correcties zijn aangebracht kan het drukproces gestart worden. Indien dit alles volgens planning verloopt zal de presentatie van het boek in maart/april 1997 plaatsvinden. Wij houden u op de hoogte.

De sprinkhanenwerkgroep na de atlas

Met de publikatie van de atlas komt er een einde aan het project 'De sprinkhanen en krekels van Nederland'. Dit betekent echter niet dat de EIS-werkgroep ook ophoudt te bestaan. Dit en vorig jaar hebben verschillende personen waarnemingen ingestuurd en ik hoop dat dit ook de komende jaren door zal blijven gaan. Het zal erg interessant zijn om de ontwikkelingen in de Nederlandse sprinkhanenfauna te blijven volgen. Hoe zal het bijvoorbeeld de bedreigde soorten vergaan? In de atlas voorspellen we dat de wrattenbijter wel eens op korte termijn uit ons land zou kunnen verdwijnen. Aan de andere kant is er de geconstateerde uitbreiding van een aantal soorten (o.a. *Conocephalus discolor*, *Phaneroptera falcata*, *Chorthippus biguttulus* en *C. mollis*), mogelijk onder invloed van gunstiger weersomstandigheden. Ik hoop dan ook dat de atlas zal bijdragen aan de voortgang van het sprinkhanenonderzoek in Nederland.

Kees Mostert en Adri van Heerden bereiden momenteel een gedetailleerde sprinkhanenatlas van Zuid-Holland voor. Iedereen die nog gegevens uit deze provincie heeft wordt verzocht deze met voorrang door te geven. In 1997 zal ook nog veldwerk t.b.v. dit project plaatsvinden.

Roy Kleukers

0048 Chrysomelidae

De belangstelling voor Chrysomelidae is op het moment bijzonder groot. In een vorige nieuwsbrief werd al melding gemaakt van onderzoek naar de verspreiding van bladkevers in Europa. In internationaal verband kan ik wijzen op het succesvolle symposium dat in 1996 gehouden werd en waar 33 voordrachten over bladkevers gehouden werden door onderzoekers uit 15 verschillende landen. Ook uit recente publikaties blijkt al dat er kennelijk voldoende belangstelling is. Na de dikke boeken 'Biology of Chrysomelidae' (1988) en 'Novel Aspects of the Biology of Chrysomelidae' (1994), zijn in 1996 de eerste drie delen van de serie 'Chrysomelidae Biology' verschenen. Ook uit eigen land is er weer het een en ander te melden over deze interessante keverfamilie.

Chrysomeliden-symposium

Tijdens het vierde internationale symposium over Chrysomelidae dat in augustus in Florence gehouden werd, zijn verspreidingspatronen van Galerucinae in Nederland gepresenteerd. Uiteraard uitsluitend van de soorten waarvan nu reeds een redelijk beeld van de verspreiding in Nederland bestaat. De presentaties die tijdens het chrysomeliden-symposium gehouden zijn zullen binnen afzienbare tijd als proceedings gepubliceerd worden.

Aantekeningen over Chrysomelidae

Jaap Winkelman en ondergetekende hebben in de afgelopen jaren diverse publikaties over chrysomeliden gepubliceerd onder de titel 'Aantekeningen over Chrysomelidae in Nederland'. Tot nu toe zijn daar in nog geen verspreidingskaartjes opgenomen. In de volgende publikatie komt daar verandering in. In het vierde deel van deze reeks artikelen zal een kaartje met oude en nieuwe verspreidingsgegevens van *Phratora tibialis* opgenomen worden. In één van de volgende aandacht voor *Labidostomis longimana* en *Cryptocephalus decemmaculatus*. Indien u Nederlandse waarnemingen (oud of nieuw) van deze laatste soorten heeft dan graag doorgeven.

Chrysomelinae

Jaap Winkelman is reeds ver gevorderd met een boek over de Nederlandse Chrysomelinae. Het vervaardigen van de vele afbeeldingen kost meer tijd dan voorzien. Het boek bevat een determinatietabel met veel 'nieuwe' determinatiekenmerken en daarnaast uitgebreide beschrijvingen van de biologie van de afzonderlijke soorten. Deze publikatie zal zeker voor de beginnende bladkever-onderzo-

ker goed bruikbaar zijn. Het manuscript zal vermoedelijk in de loop van 1997 gereed zijn voor publikatie.

Galerucinae

Van de 21 soorten die in Nederland zijn aangetroffen zijn inmiddels ongeveer 4000 records opgenomen in het EIS-bestand. Na een oproep in de nieuwsbrief van de sectie Everts (keversectie van de Nederlandse Entomologische Vereniging) hebben diverse mensen hun collectiegegevens doorgegeven. Van de meeste soorten is het verspreidingsbeeld nu redelijk bekend, maar een volledig beeld ontbreekt nog van *Galerucella tenella*, *G. pusilla*, *G. californiensis*, *Lochmaea caprea* en *L. suturalis*. De oorzaak hiervan ligt in de bewerkelijkheid van de determinatie van deze soorten. Hierdoor is tot nu toe slechts een fractie van het museum-materiaal onderzocht. De komende maanden zullen gebruikt worden om het museum-materiaal verder te bewerken, zodat een atlas met voorlopige verspreidingskaartjes gereed gemaakt kan worden. Gegevens uit particuliere collecties blijven natuurlijk welkom!

Ron Beenen

0054 Myriapoda: duizendpoten en miljoenpoten

Deze werkgroep omvat de groepen Chilopoda (duizendpoten), Symphyla (dwergduizendpoten) en Diplopoda (miljoenpoten). Over het voorkomen en de oecologie van Symphyla is nauwelijks iets bekend in Nederland, noch in de ons omringende landen. Aan de hand van steekproeven in verschillende habitats en grondsoorten zal een soortenlijst van Symphyla voor Nederland worden vastgesteld. Door de werkgroep zijn de verspreidingsgegevens van Diplopoda en Chilopoda uit museum en privé-collecties en inventarisaties verwerkt tot twee voorlopige verspreidingsatlassen (zie p. 9). Van 46 soorten miljoenpoten en 40 soorten duizendpoten is het voorkomen weergegeven op kaartjes met een schaal van 10x10 km. Met behulp van overhead sheets met een bodemkaart, plantendistricten, klimaatgegevens en geologische formaties kan de verspreiding van de afzonderlijke soorten nader worden bestudeerd. Een eerste verkenning van de verspreidingsgegevens geeft aan dat grondsoort en geologische formaties de voornaamste factoren zijn die de verspreiding van het merendeel van de soorten kunnen verklaren. Een overzichtskaartje geeft het aantal waargenomen soorten per 10x10 km hok weer. Voor de Chilopoda ligt het maximum aantal soorten op 22 per hok (Maastricht) met een gemiddelde van 4 soorten en voor de Diplopoda een maximum van 29 soorten (Amsterdam) en gemiddeld 5 soorten per vak. Voor de Diplopoda is de soortenlijst inmiddels al weer achterhaald. In warme kassen verspreid over het land werden vier nieuwe soorten aangetroffen. Een publikatie hierover is in voorbereiding. De overzichtskaart laat tevens zien dat de verspreiding van Myriapoda in Noord-Holland, Flevoland, het zuidelijk deel van Zuid-Holland, Brabant en Zeeland nog onvoldoende bekend is. Het komend jaar zal de aandacht dan ook uitgaan naar deze delen van Nederland.

In 1997 gaat een nieuw inventarisatieproject van start in samenwerking met myriapodologen uit Duitsland, België, Luxemburg en Frankrijk. Doel is de verspreiding van Diplopoda in het laagland van West-Europa, vermoedelijk de areaalbegrenzing voor vele soorten, te beschrijven. De Benelux is redelijk intensief geïnventariseerd maar het voorkomen van miljoenpoten in het noordelijk deel van Frankrijk en het westelijk deel van Duitsland is nog slecht bekend. De gegevens zullen gepubliceerd worden in een boek, voorzien van een nieuwe determinatiesleutel en een uitgebreide oecologische beschrijving van de soorten.

Er is een start gemaakt met een duizendpotentabel voor de NJN.

Matty Berg

0056 Crustacea: Terrestrische Isopoda (Isopoda: Oniscidae): landpissebedden

De afgelopen twee jaar zijn door de werkgroep gebruikt om de verspreidingsgegevens uit museum en privé-collecties en inventarisaties te verwerken tot een voorlopige verspreidingsatlas van de Nederlandse terrestrische Isopoda (zie p. 9). Van 37 soorten landpissebedden is het voorkomen weergegeven op kaartjes met een schaal van 10x10 km. Met behulp van overhead sheets met een bodemkaart, plantendistricten, klimaatgegevens en geologische formaties kan de verspreiding van de afzonderlijke soorten nader worden bestudeerd. Een eerste verkenning van de verspreidingsgegevens geeft aan dat kleigrond, oude bossen op het Pleistoceen, en de temperatuur isocline van 10°C de voornaamste factoren zijn die de verspreiding van het merendeel van de soorten verklaren. Een overzichtskaartje geeft het aantal waargenomen soorten per 10x10 km-hok weer. Het maximum aantal soorten ligt op 26 per hok (Amsterdam), het gemiddelde rond de 7 à 8 soorten. De kaart laat tevens zien dat de verspreiding van pissebedden in Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel, Flevoland, het oostelijk deel van Gelderland en Brabant nog onvoldoende bekend is.

Het afgelopen jaar is tevens gebruikt voor het voltooiën van de pissebeddentabel. Met deze tabel is het mogelijk de landpissebedden van het Westeuropese laagland op naam te brengen. Naast een beschrijving van alle soorten is per soort een habitus tekening opgenomen en geven detailfiguren de belangrijke determinatiekenmerken. Voor iedere soort is een kort oecologisch profiel opgenomen. Het manuscript ligt bij de drukker en de tabel zal naar verwachting in het voorjaar van 1997 verschijnen in de serie Wetenschappelijke Mededelingen van de KNNV.

In een aantal kort of lang lopende projecten proberen we meer te weten te komen over de oecologie van landpissebedden. Aan de volgende projecten wordt dit jaar gewerkt:

- Het inventariseren van de Ooypolder bij Nijmegen (Harrie Wijnhoven). Op hectare schaal wordt de verspreiding en oecologie van daar voorkomende soorten onderzocht. Tot nu toe zijn 18 soorten aangetroffen. Van een aantal dieplevende soorten, met name *Trichoniscoides helveticus* en *Haplophthalmus danicus* wordt de levenscyclus bestudeerd. Het werk is in een vergevorderd stadium en zal uitmonden in een publikatie (De landpissebedden van de Ooypolder).
- Inventarisatie van Noord-Holland (Matty Berg). Op een aantal hokken na, met een schaal van 10x10 km, is deze provincie geïnventreerd. Met name het gebied achter de duinen moet nog worden bezocht. Geprobeerd wordt dit project het komend jaar af te ronden.
- Inventarisatie van Groot-Amsterdam (Martin Soesbergen). Alle km-hokken zijn reeds bezocht en de gegevens worden nu geanalyseerd. Ruwweg kunnen drie groepen worden onderscheiden; een groep met soorten waarvan het voorkomen is beperkt tot de stad (o.a. *Porcellio spinicornis*, *Porcellionides pruinosus*), soorten waarvan het voorkomen is beperkt tot het landelijk gebied (o.a. *Trichoniscus pygmaeus*, *Metatrachoniscus leydigii*), en een groep soorten zonder voorkeur (o.a. *Porcellio scaber*, *Oniscus asellus*). De gegevens worden dit jaar uitgewerkt en een publikatie is in voorbereiding.

Matty Berg

0057 Insecta: Apterygota

De Apterygota omvat vijf bodembewonende groepen: Zygentoma (zilversijjes; 2 soorten), Archaeognatha (franjestarten; 8 soorten), Diplura (tweestaarten; 3 soorten vastgesteld, circa 10 soorten verwacht), Protura (beentasters; 5 soorten vastgesteld van de circa 20

te verwachte soorten) en Collembola (springstaarten; 204 soorten vermeld en nog 50 te verwachten). Er bestaat een grote leemte in kennis naar het voorkomen, de oecologie en de verspreiding van deze vijf groepen in Nederland en de ons omliggende landen. Voor elke groep is een voorlopige soortenlijst vastgesteld op basis van collectiemateriaal. Deze lijsten zijn incompleet en steekproefsgewijs worden verschillende vegetatietypen en grondsoorten bemonsterd om de soortenlijst aan te vullen met de nog ontbrekende soorten.

Voor de Collembola is een publikatie met een uitgebreide soortenlijst, voorzien van synoniemen en verspreidingsgegevens, in voorbereiding. Bij het bekijken van de collecties bleek dat de helft van het aantal soorten Collembola nog nooit als inlands te zijn gemeld. Tevens is begonnen met het maken van een springstaartentabel. In de tabel worden zowel de aangetroffen als de te verwachten soorten opgenomen. Na het gereedkomen van de checklist en de tabel kan worden begonnen met het systematisch inventariseren van springstaarten.

Matty Berg

1150 Acari: Hydrachnellae: watermijten

De verspreiding van watermijten in Nederland

Inleiding

In Nederland komen ruim 240 soorten watermijten voor. In vrijwel alle watertypen kunnen watermijten worden aangetroffen. Alleen in grondwater zijn in Nederland geen watermijten gevonden.

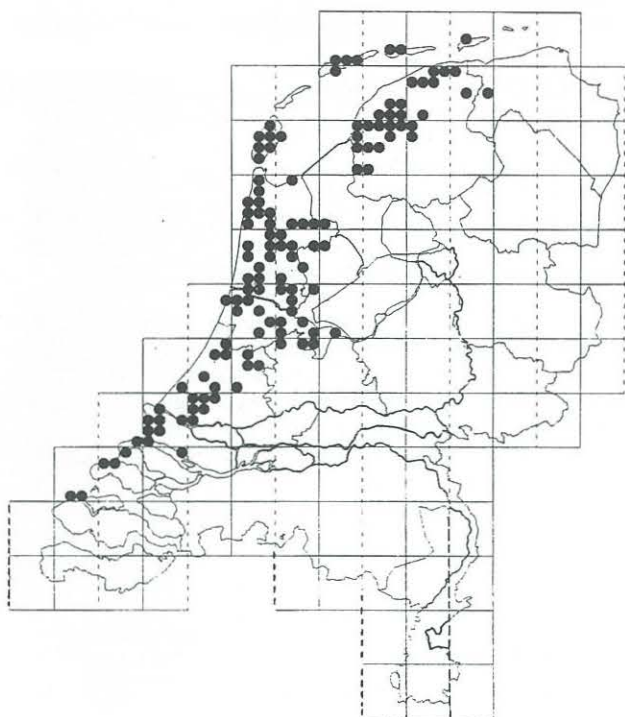
Besseling (1964) was de eerste die een overzicht gaf van de Nederlandse watermijten. Het onderzoek naar de verspreiding van de soorten stond echter nog in de kinderschoenen. De meeste soorten die Besseling besprak waren volgens hem zeldzaam of zeer zeldzaam. Davids (1979) vermeldde het voorkomen van 213 soorten watermijten. Over de verspreiding van de soorten was al veel meer bekend dan ten tijde van het verschijnen van het werk van Besseling.

De huidige kennis

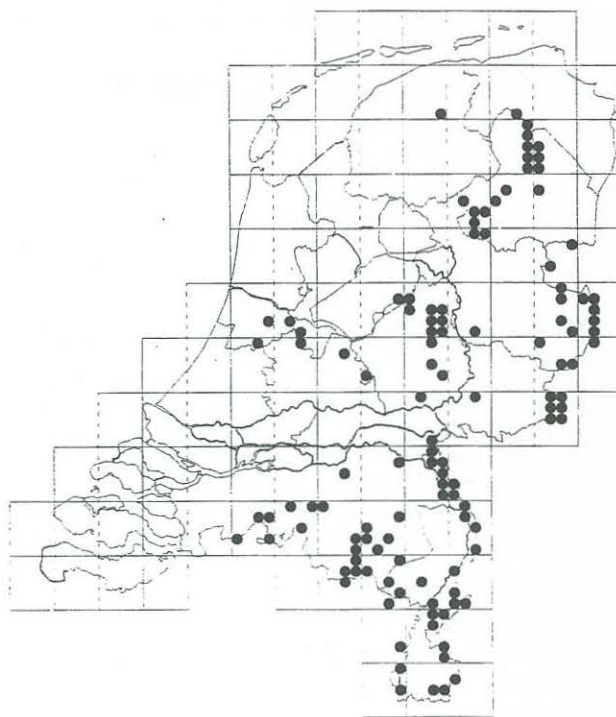
Sinds het verschijnen van dit laatste overzicht zijn door ondergetekende en H. van der Hammen veel gegevens verzameld over het voorkomen van watermijten in Nederland. In ons bestand zijn nu tussen de 35.000 en 40.000 records opgenomen, verzameld door ons zelf of door provincies en waterkwaliteitsbeheerders.

Er werden sinds de publikatie van Davids (1979) 28 nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna vastgesteld (zie o.a. Smit & Van der Hammen, 1990, 1992b; Smit *et al.*, 1993). Verder leverde dit onderzoek drie nieuwe soorten voor de wetenschap op (Smit & Van der Hammen, 1992a; Smit, 1996). Het grootste deel van de gegevens is afkomstig uit het westen van Nederland. De gegevens uit het oosten en zuiden zijn wat minder volledig, maar geven toch een goed beeld over het voorkomen van watermijten aldaar.

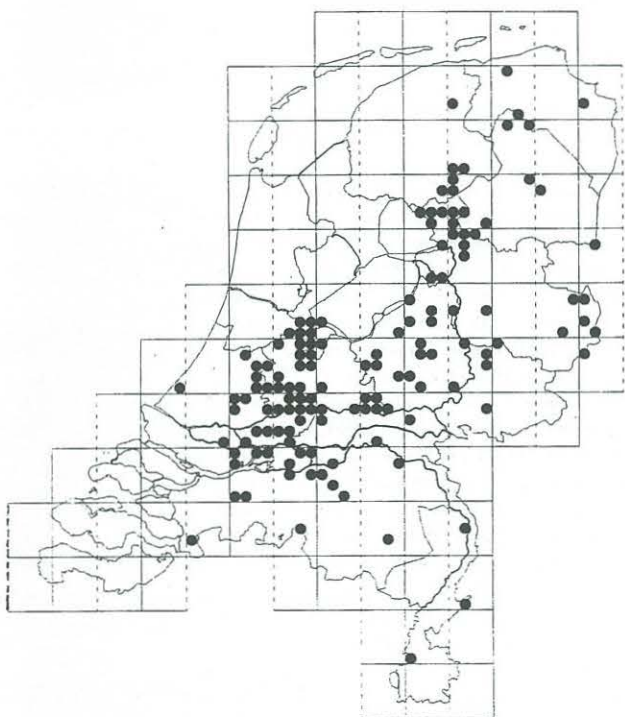
Met enkele voorbeelden wil ik aantonen dat watermijten interessante verspreidingspatronen hebben. *Arrenurus cuspidifer* werd door Davids (1979) nog zeer zeldzaam genoemd; er waren bij hem vijf vindplaatsen bekend. De soort blijkt echter in West- en Noord-Nederland vrij algemeen te zijn in voedselrijke, zoete tot matig brakke, niet-verontreinigde wateren, zowel in poldersloten als in duinwateren (fig. 1). Besseling verzamelde watermijten vooral in Mid- en Oost-Nederland, waar de soort niet voorkomt; Davids verzamelde vooral in het Utrechts-Hollandse plassegebied. Beide gebieden zijn gelegen buiten het verspreidingsgebied van de soort. Davids (1979) stelde dat het voorkomen van watermijten vooral bepaald werd door het voorkomen van de gastheren. Dit is echter maar ten dele waar. *A. cuspidifer* parasiteert als larve op de in heel Nederland voorkomende libel *Ischnura elegans*. Niettemin is het verspreidingsgebied van *A. cuspidifer* in Nederland veel kleiner.

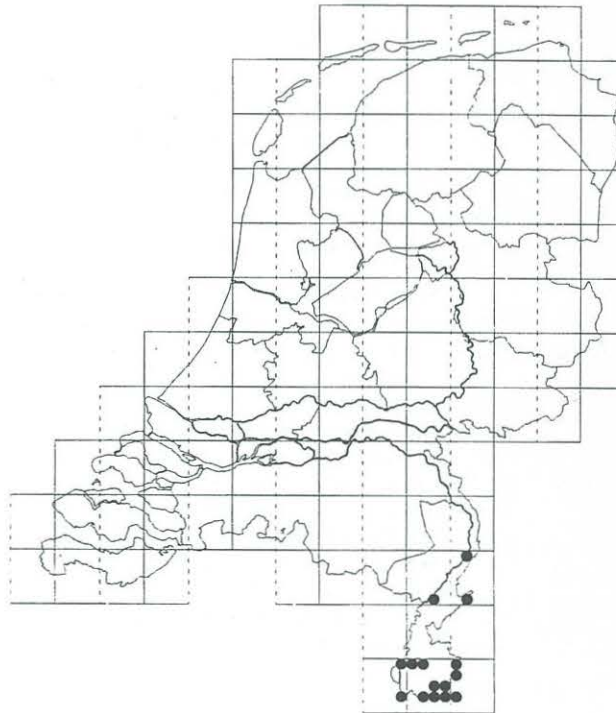
Figuur 1. De verspreiding van *Arrenurus cuspidifer*

Figuur 3. De verspreiding van *Lebertia inaequalis*

Figuur 2. De verspreiding van *Arrenurus cuspidator*

Figuur 4. De verspreiding van *Sperchon compactilis*

Veel soorten watermijten mijden licht brak en brak water, hetgeen ook al door Davids (1979) geconstateerd was. Een voorbeeld daarvan is *Arrenurus cuspidator*. Deze soort wordt vrijwel niet in het westen en noorden van Nederland gevonden (fig. 2).

Eén van de algemeenste soorten uit onze laaglandbeken is *Lebertia inaequalis*, die behalve in beken ook in grote plassen voorkomt. Uit de verspreidingskaart (fig. 3) blijkt dat *L. inaequalis* overal in Oost- en Zuid-Nederland voorkomt. Een soort die meer aan snelstromende beken is gebonden, is *Sperchon compactilis*. Deze is tot nu toe alleen in Midden- en Zuid-Limburg gevonden (fig. 4).

Het verzamelen en determineren van watermijten

Wellicht ten overvloede, maar watermijten dienen niet in alcohol of formaline bewaard te worden. Hiervoor moet een oplossing naar Koenike gebruikt worden: 2 delen azijnzuur (ijsazijn), 5 delen glycerine, 3 delen water. Indien men (delen van) watermijten wil prepareren, kan men het beste glycerine-gelatine gebruiken.

De tot nu toe veel gebruikte standaardwerken voor het determineren van watermijten in Nederland, Viets (1936) en Besseling (1964), zijn helaas nogal verouderd. Beide werken zijn overigens nog wel 'nieuw' verkrijgbaar. Davids (1979) geeft een bruikbare sleutel tot de geslachten, terwijl Gerecke (1994) dit voor het gehele West-Palearctische gebied doet. Ondergetekende is samen met Kees Davids een project gestart om te komen tot een nieuw standaardwerk voor de West-, Noord- en Midden-Europese watermijten. Samen met één Nederlandse en drie buitenlandse collega's moet dit werk eind 1999 het daglicht zien. Het wordt uitgebracht in de serie Brauers 'Süßwasserfauna von Mitteleuropa'. Nog even geduld dus, maar tot die tijd kunnen determinatieproblemen naar ondergetekende opgestuurd worden.

Literatuur

- Besseling, A.J., 1964. De Nederlandse Watermijten (Hydrachnellae Latreille 1802). Monogr. Ned. Entomol. Ver. 1: 1-199.
- Davids, C., 1979. De watermijten (Hydrachnellae) van Nederland. Levenswijze en voorkomen. Wet. Meded. KNNV 132, Hoogwoud.
- Gerecke, R., 1994. Süßwassermilben (Hydrachnellae). Ein Bestimmungsschlüssel für die aus der Westpaläarktis bekannten Gattungen der Hydrachnellae mit einer einführenden Übersicht über die im Wasser vorkommenden Milben. Lauterbornia 18: 1-84.
- Smit, H. & H. van der Hammen, 1990. Nieuwe watermijten voor de Nederlandse fauna (Acari: Hydrachnellae). Ent. Ber., Amst. 50: 93-96.
- Smit, H. & H. van der Hammen, 1992a. A new species of *Albia* (*Albiella*) from The Netherlands (Acari: Hydrachnellae). Ent. Ber., Amst. 52: 114-116.
- Smit, H. & H. van der Hammen, 1992b. New and rare water mites from The Netherlands (Acari: Hydrachnellae). Ent. Ber., Amst. 52: 144-146.
- Smit, H., H. van der Hammen & G. Duursema, 1993. New species of water mites for the Dutch fauna, with some taxonomic notes on the genus *Nautarachna* (Acari: Hydrachnellae). Ent. Ber., Amst. 53: 180-182.
- Smit, H., 1996. Two new and rare *Arrenurus*-species from The Netherlands (Acari: Hydrachnellae). Ent. Ber., Amst. 56: 56-59.
- Viets, K., 1936. Wassermilben oder Hydracarina (Hydrachnellae und Halacaridae). In: Dahl, F., Tierwelt Deutschlands 31/32: 652 pp. G. Fischer, Jena.

Harry Smit
Emmastraat 43-a, 1814 DM Alkmaar
072-5115137 (ma-wo: 070-4417482)
e-mail: smit-h@pzh.nl

1550 (deel) Hydrophilidae

Arno van Berge Henegouwen heeft te kennen gegeven geen tijd meer te hebben om op te treden als coördinator van de werkgroep Hydrophilidae (waterkevers).

1504 Odonata

Oproep tot het insturen van oude libellengegevens

In het kader van de in voorbereiding zijnde libellenatlas werken Arjan Stroo en Roy Kleukers momenteel aan het databestand libellen. Het is de bedoeling dat nog zoveel mogelijk oude gegevens (periode 1950-1990) worden toegevoegd. Indien u nog gegevens in boekjes heeft staan, stuur ze dan vóór half februari a.s. naar het Centraal Bureau, zodat ze nog opgenomen kunnen worden in het waarnemingenbestand en op de verspreidingskaarten.

Rode Lijst

Momenteel wordt er door Marcel Wasscher bij EIS gewerkt aan een basisrapport Rode Lijst libellen. In 1994 zijn door het Ministerie van LNV vaste richtlijnen voor het opstellen van Rode Lijsten van bedreigde planten- en diersoorten in Nederland opgesteld. Door per soort te kijken naar de zeldzaamheid en de trend in het voorkomen (waarbij voor libellen een vergelijk tussen de periode 1900-1950 en de periode 1990-1996 wordt gemaakt) worden de soorten in het basisrapport Rode Lijst in categorieën ingedeeld. In een later stadium wordt daaruit een definitieve Rode Lijst samengesteld. Als enige andere insectengroep die de afgelopen jaren de libellen is voorgedaan is er van de dagvlinders een Rode Lijst verschenen, terwijl er enige tijd geleden bij EIS door Baudewijn Odé aan een basisrapport Rode Lijst sprinkhanen is gewerkt. Er wordt naar gestreefd de Rode Lijsten van de sprinkhanen en de libellen de komende zomer uit te laten komen.

Marcel Wasscher, Arjan Stroo & Roy Kleukers

Hymenoptera

Voortgang van het atlasproject in 1995-1996.

Even ter herinnering. Op 28 oktober 1995 kwamen medewerkers en begeleiders van het project in het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden bij elkaar om de voortgang van het project te bespreken. De bijeenkomst had een vrijblijvend karakter maar er werd wel afgesproken de ontbrekende soortteksten voor april 1996 af te hebben (zie ook Nieuwsbrief 24). Inmiddels zijn we ruim een jaar verder en kan ik u melden dat het schrijfwerk voor het project nagenoeg stil heeft gelegen. Ik betreur dat ten zeerste! Gelukkig zijn er ook uitzonderingen. Van de Vespinae werd een manuscript ontvangen van Virgilius Lefebvre, dat inmiddels is bewerkt. Ook werden van Lefebvre enkele verbeteringen ontvangen van soortteksten van de Sphecidae. De soortteksten van het genus *Sphecodes* werden geschreven door Theo Peeters. De basisteksten die we nog steeds missen zijn die van de genera *Andrena* (Arjan Stroo), *Lasioglossum* (Henny Wiering) en *Coelioxys* & *Stelis* (Theo Peeters). Van de inleidende hoofdstukken werden géén teksten ontvangen.

Zoals gepland heb ik zelf in het afgelopen jaar vooral gewerkt aan het determineren en invoeren van mijn eigen collectie. Inmiddels zijn meer dan 5000 records verdeeld over meer dan 280 soorten uit Nederland ingevoerd. Bethyridae, Dryinidae en Formicidae in mijn collectie zijn daarbij niet meegerekend omdat die grotendeels door Jeroen de Rond en André van Loon werden gedetermineerd en opgenomen voor het EIS-bestand. De rest van mijn collectie namelijk de Sphecidae, het subgenus *Evyllaenus* en enkele moeilijke soorten komen dit jaar aan de beurt. Ik verwacht eind 1997 met deze klus klaar te komen en dan ook weer meer tijd in het schrijfwerk

voor het atlasproject te kunnen steken. Het databestand voor de verspreidingskaartjes werd weer enigszins bijgewerkt en uitgebreid. Voor zover mij bekend werden tot op heden waarnemingen uit 1995 en 1996 ontvangen van de volgende personen: V. Lefeber (vele aculeaten 1995), F. van der Meer (Sphecidae 1996), J. van de Nieuwegiessen (Apidae 1995), J. Smit (Chrysididae 1995) en H. Wiering (duin-aculeaten 1995). Uit deze opgaven blijkt dat een groot deel van de waarnemers hun opgaven nog niet of niet volledig heeft doorgegeven voor het atlasproject. We hopen echter voor het nieuwe aculeatenseizoen nog meer opgaven binnen te krijgen.

Het afgelopen jaar zijn door de grote musea een tweetal collecties met een grote hoeveelheid Nederlands materiaal verworven. Begin 1996 overleed dhr. G. Barendrecht te Heemstede. De bladwespen van zijn collectie staan nu in het NNM te Leiden en de rest is verhuisd naar het Zoologisch Museum te Amsterdam. Eind 1996 stopte onze collega Fred Moussault te Tilburg met de aculeatenstudie. Zijn collectie is nu in het bezit van het NNM te Leiden. De collectie Moussault ken ik vrij goed en delen van de collectie Barendrecht heb ik bekeken. De dieren zien er goed uit en de collecties bevatten veel Nederlands materiaal uit de kuststreek (Barendrecht) en uit Noord-Brabant (Moussault). Beide collecties zijn nog niet of nauwelijks opgenomen voor EIS-Nederland. Als er vrijwilligers zijn die mee willen helpen met het controleren en opnemen van deze collecties en aldus gratis hun kennis van de aculeaten in Nederland willen uitbreiden kunnen ze contact opnemen met mij.

Rest me alle medewerkers een gezond en warm 1997 toe te wensen.

Theo Peeters

0062 Tabanidae: dazen

Start van het project

Hoewel ik al drie jaar waarnemingen van dazen (Diptera: Tabanidae) verzamel, is het er pas nu van gekomen dit werk te formaliseren in een EIS-werkgroep. Eerste prioriteit is het voltooiën van een geheel herziene druk van de Wetenschappelijke Mededeling van Jan Timmer, die alweer 16 jaar oud is en vele jaren uitverkocht. Pas met het verschijnen van een nieuwe druk kan het werk aan dazen in ons land weer serieus opgestart worden.

Dipterologen die zonder nieuwe tabel al waarnemingen kunnen insturen, kunnen van onderstaande soortcodes gebruik maken. Wel moet ik er op wijzen dat de determinatie vaak geen eenvoudige zaak is, met name niet in de genera *Haematopota* en *Hybomitra*. Slechts weinig soorten zijn over het hele land gewoon, vooral *Chrysops relictus* en *Haematopota pluvialis*, en in mindere mate *Hybomitra bimaculata* en *Tabanus bromius*. *Heptatoma pellucens* komt verspreid door het land voor en is onmiskenbaar. Alle andere soorten zijn tenminste in sommige delen van ons land zeldzaam en dienen vanwege mogelijke verwarring met gelijkende soorten in principe verzameld te worden.

Materiaal van moeilijk herkenbare of zeldzame soorten kan altijd ter controle aan mij voorgelegd worden. Belangstellenden kunnen een concept-versie van de hernieuwde dazentabel bij mij opvragen.

010010	ATYLFULV	<i>Atylotus fulvus</i>
010020	ATYLLATI	<i>Atylotus latistriatus</i>
010030	ATYLLLOEW	<i>Atylotus loewianus</i>
010040	ATYLPLEB	<i>Atylotus plebejus</i>
010050	ATYLRUST	<i>Atylotus rusticus</i>
010060	ATYLSUBL	<i>Atylotus sublunaticornis</i>
020010	CHYSCAEC	<i>Chrysops caecutiens</i>
020015	CHYSCALU	<i>Chrysops caecutiens f. ludens</i>
020020	CHYSRELI	<i>Chrysops relictus</i>
020030	CHYSRUFI	<i>Chrysops rufipes</i>
020040	CHYSSEPU	<i>Chrysops sepulchralis</i>
020045	CHYSSEMA	<i>Chrysops sepulchralis f. maurus</i>
020050	CHYSVIDU	<i>Chrysops viduatus</i>
030010	HAEMBIGO	<i>Haematopota bigoti</i>
030020	HAEMCRAS	<i>Haematopota crassicornis</i>
030030	HAEMGRAN	<i>Haematopota grandis</i>
030040	HAEMITAL	<i>Haematopota italica</i>
030050	HAEMPLUV	<i>Haematopota pluvialis</i>
030060	HAEMSCUT	<i>Haematopota scutellata</i>
030070	HAEMSUBC	<i>Haematopota subcylindrica</i>
040010	HEPTPELL	<i>Heptatoma pellucens</i>
050010	HYBOARPA	<i>Hybomitra arpadi</i>
050020	HYBOAURI	<i>Hybomitra auripila</i>
050030	HYBOBIMA	<i>Hybomitra bimaculata</i> (algemeen)
050032	HYBOBITY	<i>Hybomitra bimaculata typische f.</i>
050034	HYBOBISI	<i>Hybomitra bimaculata f. bisignata</i>
050036	HYBOBICO	<i>Hybomitra bimaculata f. collini</i>
050040	HYBOCIUR	<i>Hybomitra ciureai</i>
050050	HYBODIST	<i>Hybomitra distinguenda</i>
050060	HYBOEXPO	<i>Hybomitra expollicata</i>
050070	HYBOKAUR	<i>Hybomitra kaurii</i>
050080	HYBOLUND	<i>Hybomitra lundbecki</i>
050090	HYBOLURI	<i>Hybomitra lurida</i>
050100	HYBOMICA	<i>Hybomitra micans</i>
050110	HYBOMONT	<i>Hybomitra montana</i>
050115	HYBOMOFL	<i>Hybomitra montana f. flavicans</i>
050120	HYBOMUEH	<i>Hybomitra muehfeldi</i>
050130	HYBONITI	<i>Hybomitra nitidifrons</i>
050140	HYBOSOLS	<i>Hybomitra solstitialis</i>
050150	HYBOTROP	<i>Hybomitra tropica</i>
060010	PHMYAPRI	<i>Philipomyia aprica</i>
070010	TABAAUTU	<i>Tabanus autumnalis</i>
070015	TABAAUBR	<i>Tabanus autumnalis f. brunnescens</i>
070020	TABABOVI	<i>Tabanus bovinus</i>
070030	TABABROM	<i>Tabanus bromius</i>
070040	TABACORD	<i>Tabanus cordiger</i>
070050	TABAGLAU	<i>Tabanus glaucopis</i>
070060	TABAMACU	<i>Tabanus maculicornis</i>
070070	TABAMIKI	<i>Tabanus miki</i>
070080	TABAQUAT	<i>Tabanus quatuornotatus</i>
070090	TABARECT	<i>Tabanus rectus</i>
070100	TABASUDE	<i>Tabanus sudeticus</i>
080010	THPLGIGA	<i>Theriopterus gigas</i>

Theo Zeegers